Möten, mångfald och människor
en dokumentation av rikskonferensen

FOMS

17-19 mars
2010
Södertälje

Södertälje kommun

SKTF

Haninge kommun

Hela Sveriges Assistans

Text, bild och layout: Linnea Hummel

Ingenting är omöjligt

Anders Ohlsson

Anders Ohlsson är en kille från Strängnäs. 1976 bröt han ryggen i en olycka. Som idrottsintresserad ville han förstås fortsätta med att idrotta. Han är killen som inte gav upp när andra gjorde det. Idag anordnar han läger där människor med funktionsnedsättning kan prova på olika fritidsaktiviteter.

– När jag bröt ryggen fick jag oerhört mycket hjälp att komma igång igen, berättar Anders. Jag började simma, tävlade inom simning och så småningom blev jag också simtränare. Jag upplevde hur kul det var att få lära ut till andra, så genom det fick jag fler idéer.

Han började tidigt med sitski i Sverige, och Totalskidskolan startade för 23 år sedan, med grundtanken att ”skidåkning är till för alla.”. Här får ungdomar lära sig och uppleva skidåkning, oavsett om de använder sitski, skicart, biski eller åker stående.

Sedan dess har han startat en mängd olika projekt och läger för ungdomar med funktionshinder. Allt från fjällvandringar till sommarläger med sportinriktning. – Vad är spännande? Vad ger ungdomarna utmaningar och vad kan de lära sig? Det finns så mycket att testa! förklarar Anders. Att kunna pröva på var och ens villkor och förutsättningar är viktigt. Och att få människor att prova. Om än inte första gången, så kanske de vågar nästa år?

Anders har rest land och rike runt med sina deltagare i olika läger. Bl.a. har ett lumpenläger anordnats, då det är något personer med funktionsnedsättning inte får vara med om annars. Skjutövningar, uppställningar, marscher och allt annat som har med lumpen att göra. Allt eftersom har fler aktiviteter och läger anordnats. Paddling i Norrland och bergsklättring? Fiskning, helikopterflyg och fjällvandring? Motorläger med gokart och folkracebilar? Inga problem! Ingenting är omöjligt! Här spelar det ingen roll vilket funktionsnedsättning du eventuellt har, alla kämpar åt samma håll i grupp. Och det märks att ungdomarna gillar det.

- Det är det som är kärnan i livet, säger Anders. Att få uppleva denna glädje tillsammans. Att se ögon brinna för något stort. Det är sånt som kittlar mig, och ger mig livsglädje.

Från undersökning till förändring

Stein Carlsson

Stein är utvecklingssekreterare vid Kultur- och fritidsförvaltningen i Haninge kommun. Syn- och arbetssätt har förändrats på förvaltningen men även hos andra aktörer i Haninge, genom att undersöka särskoleelevers livsstil och fritidsvanor.

Enkätundersökningarna gjordes i bla. Haninge, Stockholm, Tyresö och Jönköpings kommun. Genom undersökningen har de kunnat jämföra särskoleelever med elever från den vanliga skolan. I undersökningen presenteras den fakta de kommit fram till.

Särskoleelever bor mer sällan i den s.k kärnfamiljen. Det är även oftare att elever från särskolan är fattigare än genomsnittet. Men det som slog dem mest är vilka som är medlemmar i en förening. Den vanliga gruppen landade på 59% medan särskoleeleverna på blotta 14%.

Med dessa siffror i åtanke skapade Haninge kommun en vision. Barn och ungdomar med funktionsnedsättning ska ha samma möjlighet att välja fritt och delta i kultur- och fritidsutbudet bland ungdomar i Haninge. B.la. startades Friskus i Haninge, som står för Fritid i social och Kulturell samverkan. Projektet bygger på gränslös samverkan och positivt engagemang, och stöttas av en rad olika idrottsföreningar.

Två år efter enkätundersökningen gjordes ytterligare en. Ungdomarna i särskolan bodde fortfarande inte ofta i en kärnfamilj, och inte heller hade familjerna för särskolebarn stora resurser den här gången. Men fler särskoleelever är aktiva i en förening i dag. Det ses som nånting positivt och ett steg i rätt riktning.

–Vi vill lägga ner energi för att få de här grupperna aktiva, säger Stein. Han menar att alla måste ta sitt ansvar i tillgänglighetsfrågorna och låta detta genomsyra arbetet i kultur- och fritidsförvaltning. Vi vill också göra återkommande livsstilsundersökningar för att följa upp, för att mäta framgången i projekten, så resurser fortsätter läggas på dem. Det är viktigt att se vikten av fritid och kultur, att den är till för alla, och låta denna tanke genomsyra arbetet hos oss och hos andra aktörer, avslutar Stein.

Utvecklingsstörning, samhälle och välfärd

Martin Molin, Lennart Sauer och Jens Ineland

Alla tre har en bakgrund inom omsorgsverksamheten och har på senare tid fått chans att forska kring ämnet. Sauer och Ineland kommer från universitetslektorer vid Institutionen för socialt arbete och Centrum för handikappvetenskap, Umeå universitet och Molin från Högskolan väst. Nu har boken kommit ut, en aktuell skrift som berör målgruppen. Vad händer när funktionshindrade inte vill se sig själva som klienter?

Fr. v: Martin Molin, Jens Ineland och Lennart Sauer.

Vad är egentligen en funktionsnedsättning? Det är ett komplext fenomen. Biologisk och medicinsk beskrivning är ju inte allt. Det berör så mycket mer i en miljö där människor finns, i samhället i stort. T.ex. kroppen som uttrycksmedel är viktig för alla, även för personer med funktionsnedsättning. Det är inte bara för man sitter i rullstol som man bemöts på ett visst sätt, kläder, smink och frisyr spelar in, liksom fastlåsta fördomar om hur människor skall vara och vill ha det. Det är såna saker organisationer måste ta hänsyn till.

– Det finns skäl att prata om organisationsfrågor. De flesta omsorgsarbeten bedrivs i ett sammanhang med många olika intressen och krav. Detta påverkar på olika sätt arbetet i vardagen. Många idéer blir inte verklighet för det inte anses som ”rätt” sätt att jobba på, och man hamnar i gamla upptrampade spår.

Martin Molin har gjort en avhandling vid namn Att vara i särklass - om delaktighet och utanförskap i gymnasiesärskolan. Han följde ett antal gymnasiesärskoleelever ett helt läsår, intervjuade dem och observerade dem. Han upplevde att det fanns olika grupperingar i särskolan. En grupp där man tog avstånd från särskolan och en där man accepterade sin roll som utvecklingsstörd, som funktiosnedsatt, som särskoleelev. Den första gruppen trivdes fortfarande i gymnasiesärskolan, men de kunde inte känna sig stolta över att ha gått där. Det fanns för få krav. De blev särbehandlade på fel sätt. – Vi behöver ingen utbildning, vi får jobb ändå, nämnde en av de intervjuade ungdomarna. Visst var det sagt med glimten i ögat, men det ligger ju nånting i det, säger Martin. En del av ungdomarna hade svårt att se sig som särskoleelever efter de gått ur skolan. De ville söka jobb precis som alla andra, ville utvecklas och leva sina egna liv, precis som andra jämnåriga.

– Det handlar om tänket, förklarar Martin Molin. Om man ser sig själv som särelev, som samhallare osv, även kallat dagcenter-tänket, då är det lättare att fastna där. Om man förlikar sig i tanken på att i första hand ses som en särskoleelev och förvänta sig ett liv inom daglig verksamhet så förblir man ofta det. Att ha ett mål för sig själv, att komma ut på arbetsmarknaden, in i samhället och in i nya banor tar tid. Men så länge man har en dröm, bör man sträva efter detta, före detta särskoleelev eller ej.

Handisam

Ewy Thörnkvist

Handisam har fått i uppdrag att sprida resultaten från Statens Folkhälsoinstituts rapport Onödig ohälsa. I arbetet ska Handisam initiera och stödja lokala nätverk för att främja hälsa och förebygga ohälsa bland personer med funktionsnedsättning.

Den samlade ohälsans största del finns fortfarande hos personer med funktionsnedsättning. Detta har samband med brist på tillgänglighet, inflytande och ekonomisk otrygghet. Ofta lider funktionshindrade av övervikt pga. låg fysisk aktivitet. Det är Handisams uppdrag som myndighet att påskynda utvecklingen mot ett samhälle där alla kan delta jämlikt oavsett funktionsnedsättningar.

Projektmålet är att sprida kunskap om den onödiga hälsan i de kommuner/regioner där tillgänglighetsperspektivet beaktas. Och att spridningen av denna kunskap dokumenteras och rapporteras.

– Det innebär i praktiken att erbjuda fysisk tillgänglighet, en möjlighet till motion på egna villkor, men också öka tryggheten i närmiljön, tillgång till transporter för alla och att jobba med att få funktionshindrade ut på arbetsmarknaden. Det är en rad olika aspekter som spelar roll, säger Ewy.

Handisam vill också utveckla fysiskt aktivitet på recept. Det är en bra start för att nå vuxna. – Det handlar om att försöka komma igång. Hur får vi in funktionshindertänket i det vi gör? Vad kostar ohälsan jämfört med hälsan? Det är den onödiga ohälsan vi vill få bort, den som är påverkbar, berättar Ewy.

Den handikappolitiska utvecklingen går framåt men för långsamt. Handisam ska strategiskt förse regeringen med underlag för styrningen mot de handikappolitiska målen. Slutrapporten för Handisam kommer att vara klar i augusti i år.

Share Music Sweden - Galamantaensemblen

Sophia Alexandersson och Peter Larsson

Share Music Sweden är en ideell och nationell förening, som håller kortkurser i musik, dans, teater och konst. Kursledarna är professionella konstutövare som till vardags arbetar som t.ex musiker, koreografer, konstnärer och regissörer. Det unika för kurserna, och därmed också för projektet Galamanta, är blandningen av olika konstformer och människor med olika förutsättningar. Share Music låter alla kunna jobba konstnärligt, oavsett förkunskaper eller funktionsnedsättning.

– Jag trodde de ringt fel när de ringde och frågade om jag ville åka på musikläger, berättar Peter. Jag har aldrig fått jobba med musik, jag har alltid fått höra att det inte går för jag sitter i rullstol och har svårt att röra händerna så jag inte kan spela något instrument. Det mest musikaliska jag gjort innan Galamanta var att trycka play på en cd-spelare.

I Galamanta-ensemblen fick Peter och de andra deltagarna jobba med kända tonsättare, danslärare och andra professionella yrkesgrupper. Det ställdes höga krav på deltagarna, vilket var uppskattat. - Det var skönt att slippa bli klappad på axeln och bli belönad för att bara delta, säger Peter. Jag ville ju tillföra nånting. Här var man tvungen att prestera. Galamanta har gett mig ett ökat självförtroende. Ingen trodde att jag skulle kunna, jag avråddes från att börja med musik, men jag trodde på mig själv och det gav resultat. Jag fick ett fritidsintresse där jag kan utvecklas genom musiken. Nu komponerar Peter egen musik. Han ler stort när han berättar att han planerar ett melodifestivalbidrag till 2013.

Sophia fortsätter
- Alla som är här på konferensen kan gå på kurs hos oss. Vi har som mål att förändra Sveriges scenrum, så att alla får plats. Utgångspunkten är människorna som kommer och är intresserade av att jobba tillsammans. Eventuella funktionshinder kommer alltid i andra hand. Alla som har ett genuint intresse är välkomna!

Konversationscafé

Konferensdeltagarna fick här en chans att diskutera med varandra utifrån speciella regler, att lyssna och respektera synpunkter och utbyta idéer. Här följer ett utdrag med några av idéerna som kom upp.

- Ha ett nätbaserat nätverk via FOMS på hemsidan med gruppverksamhet.

- Nå fram till enhetschefer och utbilda dom i fritidens betydelse för att hitta lösningar. Även bearbeta personal mot ett mål för inkluderade verksamheter istället för enskilda enheter, där sakfrågor bollas över från chef till chef.

- Få fler inkluderade. Ingen särskola utan skola för alla. Att inte särskilja, och jobba med inkludering även på fritiden. Få in i folks medvetande att vi människor är lika. Att fritid lagstadgas, alla har rätt till en meningsfull fritid.

- Synsätt och värderingar – här måste det ske paradigmskifte i verksamheterna.

- Ökad rätt att få välja. Vill man ha en förening för människor med endast downs syndrom så skall det också få finnas. Att känna en gruppsamhörighet om så önskas.

Hela Sveriges Assistans - Bengt Gustavsson

HSA startades 2004 som ett nytt bolag med målsättning att vara rikstäckande. Idag använder 17000 människor i hela landet sig av personliga assistenter i sin vardag. 350 av dessa är anställda hos HSA. Företaget är också sponsor för årets konferens.
Här rekryterar kunden självständigt eller med stöd av HSA utifrån deras behov och önskemål.
– Vi sätter kunderna i centrum, de bestämmer processen. Vi har också personliga assistenter som är motiverade i sitt arbete och gillar kunderna, säger Bengt.

Motivation och arbetsglädje i förändring

Lars Losvik

Lars Losvik kommer ursprungligen från Finland och föreläser om vuxenpedagogik, pedagogiskt ledarskap, motivaion och lärande organisationer. Han syftar till att ge strategier, kunskaper och metoder för ett pedagogiskt ledarskap.

- Bestäm dig för att lyckas. Det är ingen vits att kämpa mot något om man inte tror på det från början. Hjärnan kan inte skilja på en tänkt händelse och en verklig händelse. Därför kan vi påverka vad som händer beroende på vårt tänk, förklarar Lars.

I grunden handlar det om att lägga energi på det man gör. Man behöver inte ta alltför stora steg, det handlar om att ta steg hela tiden. Många är rädda för förändring för det ofta leder till något negativt, som nedskärningar eller förminskningar. Man måste ständigt komma vidare, hela tiden vara beredd på dessa förändringar. Är man förberedd är det inte svårt att tackla förändringar och göra någonting positivt av det hela. Det gäller att anpassa verksamheten efter verkligheten.

Ibland behövs det en smäll för att komma vidare. Även om rutiner är bra är det också ett hinder eftersom det är svårt att göra nya mönster. Man hamnar lätt i gamla hjulspår. Få igenom din idé, tro på att den är bra! Men hur är det möjligt? Tänk såhär istället. Hur är det INTE möjligt? menar Lars.

Öppna upp för förändring, en tro på att det ska gå bra, en tanke, en känsla. Denna öppna atmosfär leder till positivitet, samarbete, motivation och framför allt – arbetsglädje.
- Att lägga passion i det man gör är det som förändrar världen, lyser Lars upp med.

Den förlängda tonårstiden

Mats Trondman

Mats Trondman är professor i kultursociologi. Han är också postdoc fellow vid Center for Cultural Sociology vid Yale University i USA.

Mats pratar om hur relationen mellan vuxna och ungdomar har förändrats. En tredje dimension som har tillkommit är relationskapital. Grammatiken i relationerna har förändrats, med olika dominansformer.

- Auktoritet t.ex, är bara en aspekt i det hela. Under 50-60-talet var vuxna per definition auktoriteter. Idag 2010 kan man BLI auktoritet om man anstränger sig. Det är en stor generationsskillnad där.

Idag är barn centrum för familjens aktiviteter. De är beslutsfattande och involverade på ett helt annat sätt än för 50 år sedan. Då var det pappa som var familjens centrum, och saker skedde i den riktningen som pappa ville. Medan mamman i familjen skyddade pappans centrum.
-”Barn, nu har pappa kommit hem från jobbet och är jättejättetrött, ni kan väl leka nån annanstans så att pappa får vila?” medan det idag snarare kan låta så här:
- ”Robert, låt barnen få välja musik i bilen för en gångs skull!”

Mats kommenterar målande och med stor humor om hur det var att växa upp på 50-60-talet och jämför det med idag. Några känner igen sig i hur det var då, många känner igen sin egen föräldraroll i dagens samhälle. Han berättar vidare om fritid.

- Förr var det pinsamt om ens förälder dök upp på fotbollsträningen. Idag blir barnen ledsna om inte mamma eller pappa är med. Man vill att fritid ska leda till nånting annat, nånting större idag. Få vänner, bygga nätverk, må bättre psykiskt osv. Men det måste byggas på val om det ska bli meningsfullt för individen. JAG måste tycka aktiviteten är meningsfull för just mig. Det är den fritiden man vill nå.

Mats uppmanar att upptäcka relationsgrammatiken idag. Den blir allt mer gränsöverskridande åt alla håll, alla är i varandras världar. Vi måste hitta en öppenhet som samspelar med integritet, det ger en balans i relationerna, säger Mats.

Underhållning, utställningar och middagar
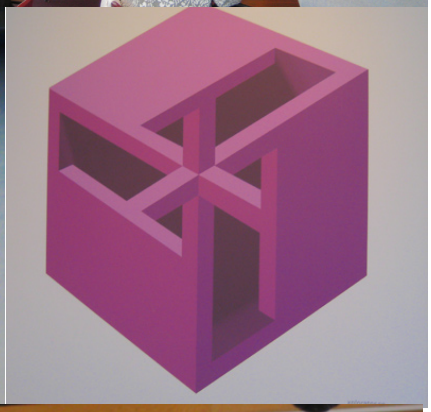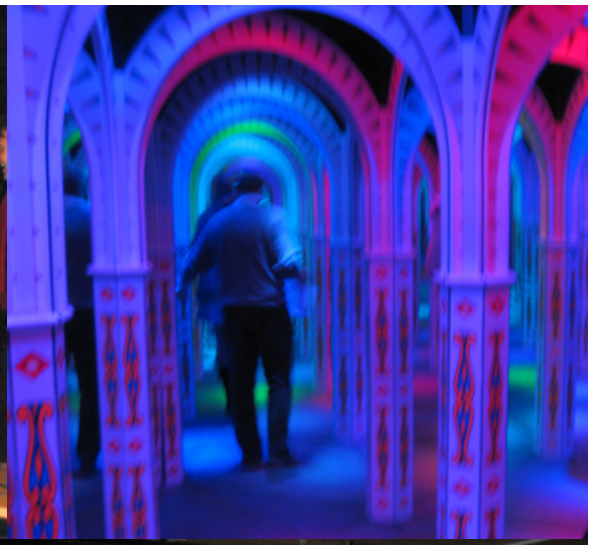
FOMS rikskonferens innehåller inte bara mängder av intressanta föreläsare, utan mycket annat att se och lära sig! Första dagen på årets konferens spenderades på Tom Tits experimenthus bl.a.